

Dekabrın 18-də Azərbaycanın görkəmli şairi, nasiri və dramaturqu Teyyub Qurbanın 80 yaşı tamam oldu. Qələm dostumuzu bu münasibətlə səmimi-qəlbdən təbrik edir, ona uzun ömür, möhkəm cansağlığı, yeni-yeni yaradıcılıq uğurları arzulayırıq.

T. Qurbanın yubileyi münasibətilə çapdan çıxmış "İmtahana gəlmişik" adlı iri həcmli şeirlər və poemalar kitabına ön sözü və şairin yeni şeirlərini oxucularımıza təqdim edirik.

İCTİMAİ FİKİR POEZİYASI



Poeziyanı, ümumiyyətlə hər hansı bir yaradıcılıq növünü ictimai fikirsiz təsəvvür etmək qeyri-mümkündür. Zaman və məkan daxilində baş verdiyinə görə hər bir yaradıcılıq prosesinin bütün hallarda bu və ya digər dərəcədə dövrün ictimai mənzərəsinə əks etdirməsi labüddür. Məsələn - bu ictimailiyin nə dərəcədə təzahür etməsindədir. Əgər yaradıcılıq qismən deyil, əsas etibarilə ictimai motivdən ibarətdirsə, bu halda onun ictimai fikir, ictimai məna daşıyıcısı olmasından bəhs etmək mümkündür. Teyyub Qurbanın şeir yaradıcılığı məhz belə poeziyadır. Fikrimizi genişləndirsək, bunu onun bütün yaradıcılığına - nəsr və dram əsərlərinə, tarix mövzusunda yazdığı oçerklərə və təbii ki, publisistikasına aid etmək olar.

Yaradıcılığın nə dərəcədə ictimai olması yaradıcının fitrətən malik olduğu imkanlarla yanaşı, şəxsiyyətinin formalaşdığı konkret mühitdən çox asılıdır. T. Qurbanın mənsub olduğu ailədə nazir və digər yüksək dövlət işlərində çalışan insanlar yetişmişdir. Özü isə hələ tələbə ikən Azərbaycan Dövlət Universitetinin gənclər təşkilatına rəhbərlikdən başlayaraq respublika nəzarət orqanlarında çalışmaqda rayon

icra hakimiyyətinin birinci müavini vəzifəsində dövlət qulluğunda şərəfli bir yol keçmişdir.

T. Qurbanın poeziyası üçün cəmiyyəti düşündürən, insanları narahat edən məsələlərə çevik və kəskin münasibət səciyyəvidir. İctimailik onun poetik düşüncə tərzinə elə sirayət etmişdir ki, adətən lirik janr hesab edilən qoşmalarının da əksəriyyəti ictimai-siyasi mövzudadır. Hətta, mənim intuitiv olaraq duyduğuma görə, lirik mövzuda yazmağa başladığı şeirdə belə, özü hiss etmədən, ictimai motivə keçir. Misal üçün, təbiətdə yaranmış mənzərənin təsvirindən ibarən olan "Başsız atlı" şeirinə diqqət yetirək:

*İldırım palıdı boynundan vurub,
Yaşayır meşədə başsız atlı tək.
Yanıq qollarıyla gör necə durub -
Cavan ağaclara keşik çəkərək.*

*Palıd bu torpağın suyundan içib,
Deyib əyə bilməz zaman qəddimi.
Doğma yerlər üçün başından keçib,
Dayanıb yarı sərkerdə kimi.*

Adi təbiət mənzərəsinə həsr olunmuş şeirin sonunda qəfildən Sərkerdə obrazının meydana çıxması dediklərimizi təsdiq edir və oxucular kitabda digər belə şeirlərlə də rastlaşacaqlar.

Kitabın "Gözlə görünməyən körpü qurmuşam" adlı ilk bölməsində Azərbaycanımıza və ana dilimizə, Arazla ikiye bölünmüş vətənimizə, vətən uğrunda mübarizlərə, vətən və xalq qədrini bilən insanlara həsr olunmuş şeirlərdə T. Qurbanın daha bir yaradıcılıq xüsusiyyəti diqqəti cəlb edir: adətən, belə şeirlərdə ictimai motivin şəriyyəti üstələməsi halına rast gəlmirik; şəriyyət ictimai motivi, ictimai motiv şəriyyəti yüksəldir.

"Ömrün fəsilləri" bölməsində şairin öz doğmalarına və yaxınlarına həsr etdiyi şeirlərlə yanaşı, təmasda olduğu və dostluq etdiyi görkəmli sənətkarlar, nadir insanlar, doğma məktəb, doğma kənd və digər mövzularda yazdığı poetik nümunələr toplanmışdır və onlar da yalnız müəyyən əhval-ruhiyyənin poetik təcəs-

sümü olmayıb, eyni zamanda dövrün ictimai mən-zərəsini əks etdirirlər. Oxucu bu bölmədəki ən intim şeirlərdə də ictimai motivlərlə üzləşəcək.

“Qoşmalar” bölməsində, yuxarıda qeyd etdiyim kimi, həm ictimai-siyasi məzmunlu, həm də lirik-aşıqanə mövzuda olan qoşmalar verilmişdir. Bu bölmədəki lirik qoşmalar və “Sən mənimlə olanda...” adlanan sonrakı bölmədə toplanmış sevgi şeirləri T. Qurbanın məhəbbət dünyasını əks etdirən poetik nümunələrdir. Bu şeirlərin səciyyəvi cəhəti ondan ibarətdir ki, şairin lirik qəhrəmanı sevgilisi önündə diz çökən aşiq yox, məğrur və öz haqqını bilən, sevgisi müqabilində saf və səmimi münasibət gözləyən insandır.

“Mənzumələr” bölməsində T. Qurbanın sayca az, lakin məzmunca dərin süjetli şeirləri verilmişdir.

Kitabın “Meyxanalar, satiralar” bölməsi haqqında bir qədər geniş söz açmağa zərurət duyuram. Məsələ bundadır ki, qəzəl janrının sonuncu böyük ustadı olan Əliəğa Vahidin həm də bizə miras qoyduğu mükəmməl meyxanalardan və bir neçə Bakı şairinin bu yolu layiqincə davam etdirməsindən sonra bu janr tənəzzülə uğramış, son illərdə televiziya kanallarının onu dirçəltmək təşəbbüsü isə əsində janrın məsxərə obyektinə çevrilməsi ilə nəticələnmişdir. Belə bir vaxtda T. Qurbanın bu kitabda verilmiş meyxanaları həm forma etibarilə, həm də məzmunca mükəmməlliyi ilə meyxana söyləmək iddiasında olanlara, eyni zamanda oxucu və tamaşacılar üçün bir örnək, bir nümunə olmalıdır. Bu bölmədə verilmiş satirik şeirlər də meyxanalarda olduğu kimi, dərin ictimai məzmunu ilə diqqəti cəlb edir.

Kitabda “Yaşayan ömür” mənzum romanı, “Sara” və “Bülbülə” poemaları verilmişdir. Hacı Zeynalabdin Tağıyevə həsr olunmuş “Yaşayan ömür” mövzu əhatəsinin genişliyi ilə mənzum roman janrının tələblərinə cavab verən siqllətli bir əsərdir. Hacı-nın nakam qızı Saranın həyatından bəhs edən “Sara” poeması haqqında da eyni sözləri söyləmək olar. “Bülbülə” poeması isə koloritin zənginliyinə görə misli olmayan bir əsərdir. Hər üç əsər dərin ictimai-siyasi məzmunu və şəriyyəti etibarilə T. Qurban yaradıcılığının ən dəyərli nümunələridir.

“İmtahana gəlmişik” T. Qurbanın öz 80 illiyi münasibətilə oxuculara təqdim etdiyi, poetik yaradıcılığının bütün zənginliyi ilə əks olunduğu möhtəşəm bir kitabdır və əminlik ki, böyük maraqla qarşılanacaqdır.

*Qorxmaz Quliyev,
filologiya elmləri doktoru,
professor*





Teyyub Qurban

Şeirlər

ATA

Sən mənim nənəmin yadigarısan,
Sən mənim babamın şah vüqarısan.
Anama sevgili, mənə atasan,
Ən böyük aşıqsən, ən güclü insan.

Neçə qış görmüsən, neçə də bahar,
Qayğımı çəkərək ağarmış saçlar.
O saçlar ağarmış – qara görməyim,
Qəlbimdə sızlayan yara görməyim.
O saçlar ağarmış, günüm ağ olsun,
O saçlar ağarmış, canın sağ olsun.

Alnın qırışmış ki, çox düyünləri
Oğul əllərilə tənha açmayım.
Yalnız xatırlayıb şıltaq günləri,
Hünər meydanından geri qaçmayım.

Günəş işıqlıdır gözlərin sənin,
Atalar sözüdür sözlərin sənin.
İgidlər içində bir pəhləvansan,
Heç vaxt bükülməsin dizlərin sənin.

Qafilin sözünə baxmamısan sən,
Qurub-yaratmısan, yıxmamısan sən.
Bir də ona görə istərəm səni,
Anamı göz üstə saxlamısan sən.

ANAM HARA GETDİ, KƏND ORA GƏLDİ

Kəlağayı üstədən şalını salıb
Köhnə darvazadan yola düzəldi.
Bir neçə aylığa kənddən ayrılıb
Anam bacım gilə - şəhərə gəldi.

O düşüb qatardan “taksi” əylədi,
Yaxşı tanıyırdı qədim şəhəri.

“Ura! Nənə gəldi!” Tüğyan əylədi
Çıxıb pişvazına gül nəvələri.

Qatıb sözlərinə duzu, şəkəri,
Can-ciyərlərini basdı bağına.
Atıb xalça üstə döşəkçələri
Yerdə bardaş qurdu ehmalca ana.

Un verin, bal verin, bir azca da yağ...
Ana əllərinə heyran olduq biz.
Razılıq əylədi hey oğul-uşaq,
Min bərəkət tapdı sadə süfrəmiz.

Layla çalmağı da öyrəndi ondan
Gör neçə mənzildə neçə gənc ana.
Uşaqlar gözünü çəkib ekrandan
Daldılar nənənin nağıllarına.

Bizim evimizdə yaradıb kəndi,
Qohum-qonşuya da baş çəkdi bir-bir.
Anam hara getdi, kənd ora gəldi,
Bu necə möcüzə, bu necə sirdir?!

SƏNDƏN OLDU KƏNDİMİN SÖHBƏTİ SƏNDƏN SONRA

Səndən oldu kəndimin söhbəti səndən sonra,
Qırmadı ismin ilə ülfəti səndən sonra.

Bir ağsaqqal idin, biz yığışardıq başına,
Yaşasın el-obanın adəti səndən sonra.

Elə bir dərya idin, boldu suyun inciylə,
Düşdü dərya suyunun qiyməti səndən sonra.

Aləmin firçan ilə hüsnü başqa aləmdi,
Dəyişdi təbiətin surəti səndən sonra.

Göz yaşı boğdu məni, çay soyudu süfrəmdə,
Acı bildim içilən şərbəti səndən sonra.

Ayrılıq daşı atıb varlığımı parçaladın,
Ayinəm əks eləyir həsrəti səndən sonra.

Əmircan Səttar ilə Teyyubun vüqarı idi,
Əyildi can evinin qaməti səndən sonra.

1974

**DAHA MƏHƏBBƏTDƏN
YAZA BİLMİRƏM**

Daha məhəbbətdən yazı bilmirəm,
Qələm götürməyə heç halım yoxdur.
Neyləsin, neyləsin can həkimləri,
Hanı dərmanım ki, mən alım, yoxdur.

Sanki yuxudayam... şirin, şipşirin,
Vallah, bu yuxudan ayılmaq çətin.
Məni dindirməyin, məndən yan ötün,
Mənim də sizlərə sualım yoxdur.

İnanın, sevənlər, inanın bu dəm
Teyyubun gözünə görünmür aləm.
Daha məhəbbətdən yazı bilmirəm,
Vüsala çatmışam, macalım yoxdur.

ON SƏKKİZ YAŞIN VAR...

On səkkiz yaşın var...
Sevdiyim nəğmə
Səsləndi dodaqda on səkkiz dəfə.
Bu söz bəstəsindən on səkkiz kəlmə
İncini əlimlə düzdüm sədəfə.

On səkkiz yaşında on səkkiz sətir
Bir şeir kimisən, adı - məhəbbət.
On səkkiz kitablıq nağıl, əsatir
On səkkiz yaşında adı məhəbbət.

On səkkiz yaşın var...
On səkkiz yelkən
Açdı qanadını mavi dənizdə.
On səkkiz yaşında on səkkiz yerdən
Qaranquş göründü pəncərəmizdə.

Fəqət dəstədə gül tək olsun gərək,
Elin dediyinə sənə nə sözün?
On səkkiz yaşında on yeddi çiçək
Gətirdim mən sənə... bir çiçək özün.

**BU AYRILIQ NƏDƏN
OLDU – UZAQDASAN**

Bu ayrılıq nədən oldu – uzaqdasan,
Gözləməkdən göz yoruldu – uzaqdasan.

Əllərinə illər boyu əlim çatmaz,
Hicran yolu uzun oldu – uzaqdasan.

Gülə-gülə könül açıb gəldim dilə,
Bir söylədim, iki qaldı – uzaqdasan.

Atəşlərə yana-yana pərvanələr,
Səni məndən xəbər aldı – uzaqdasan.

Görünərdin hər fəsildə günəş kimi,
Fəsillərim birdən soldu – uzaqdasan.

İlk məhəbbət vüsəlinin sorağında
Nəğmə susdu, ürək doldu – uzaqdasan.

Teyyub, səndən üz döndərüb getdi o yar,
Yanıdaydın, elə bildi – uzaqdasan.

**GÖZLƏ GÖRÜNMƏYƏN
KÖRPÜ QURMUŞAM**

Gözlə görünməyən körpü qurmuşam
İnsanla, torpaqla, güllə, çiçəklə,
Bir saf arzu ilə, bir pak diləklə.
Körpüm körpüsüdür səmimiyyətin,
Məni bu aləmdən qoparmaq çətin.

Gözlə görünməyən körpü qurmuşam
Vətən düzlərinin üfüqlərindən,
Vətən göylərinin şəfəqlərindən.
Körpüm körpüsüdür bu ülviyyətin,
Məni bu aləmdən qoparmaq çətin.

Gözlə görünməyən körpü qurmuşam
Nəsimi babamın əqidəsiylə,
Xaqani babamın qəsidəsiylə.
Körpüm körpüsüdür şerin, sənətin,
Məni bu aləmdən qoparmaq çətin.

Gözlə görünməyən körpü qurmuşam
Arazın danışan dalğalarından,
Savalan dağının təzə qarından.
Körpüm körpüsüdür bu təbiətin,
Məni bu aləmdən qoparmaq çətin.

Gözlə görünməyən körpü qurmuşam
Hörmüşəm canımın rişələrindən.
Yaşaram dünyada öz dünyamla mən,
Körpüm körpüsüdür əbədiyyətin,
Məni bu aləmdən qoparmaq çətin.

1983